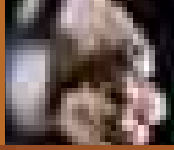

İlim ve Hayat
Ali AKPINAR*

ADALET DENGEDİR

Adalet, dînen m a h z u r - lu olan şeylerden kaçınarak hak yol üzere istikamette olmaktır. İfrat ve tefrite kaçmadan orta yolda olmaktır. Büyük günahlardan kaçınmak, küçük günahlarda ısrar etmemek, ayak takımının yapageldiği düşük işlerden sakınmak, her konuda itidal ve istikamette olmaktır.¹

Sözü, malı, emeği, kısaca her şeyi yerli yerince kullanmaktır adalet. İnsanın kendisine ait olanı/hakkını alması, başkasına ait olanı vermesidir. İnsan-Allah, insan-insan, insan-varlık ilişkilerinde ölçülü olmak, düzenli ve dengeli olmaktır.

Elbette bu neyi nereye nasıl koyacağımızın ölçüsünü, her şeyi bütün ayrıntısıyla bilen Yüce Allah ve O'nun Kutlu Elçisi belirleyecektir. Yoksa herkes kendi keyfine göre ölçüler koymaya kalkarsa kargaşa çıkar ve ölçüsüzlükler egemen olur. Zaten adaletin karşıtı ölçüsüzlüktür, dengesizliktir, zulümdür, haddi aşmaktır.

Adalet, nizam-ı âlem, kelime-i şahadet ve tevhîddir. Adalet Allah'a eş koşmamak, bütün putları kalpten, yaşayıştan atmaktır. Adaletle ilgili olarak Peygamberimiz (s.a.v) şöyle buyurur: *“Adalet güzel bir şeydir, ama o idarecilerde çok daha güzeldir.”*²

Adalet üç yerde olur:

1-Kul ile Rabbi arasında olan adalet: Bu, Allah'ın hak ve isteklerini, nefsin isteklerine tercih etmekle olur. Allah'ın rızasını nefsin arzularının önüne geçirmekle, yasaklananlardan kaçınmak, emrolunanlara sarılmakla olur.

2-Kul ile kendi nefsi arasında olan adalet: Nefsi helâke götüren şeylerden sakınmak, tamahkârlıktan uzak olmak, her halükârda kanaat sahibi olmaktır.

3-Kul ile halk arasında olan adalet: Nasihat etmek, az-çok her hususta hıyaneti terk etmek, insanlara insafla muamele etmek, açık olsun gizli olsun söz ve fiiliyle insanlara kötülük etmemek ve insanlardan gelen belâlara, zillete düşmemek kaydıyla sabr etmektir.

İtidalli olmak, önce inançta ölçülü olmakla başlar, söylemde ve eylemlerde ölçülü olmakla devam eder gider. Şimdi bunları kısa kısa açıklayalım:

İnançta ölçülü olmak: Büyük imam Gazâlî'nin bir eserinin adı *el-İktisâd fi'l-İ'tikad*'dir. Yani o, inançta bile ölçülü olmayı kitabına isim olarak koymuştur. Buna göre kişi önce Yaraticısına karşı adaletli olmalıdır. Bu ise, Yüce Allah'a inanmak, O'nu şirke bulaşma-

dan birlemek, O'nun haklarına riâyet etmektir. Bu da Yüce Allah'ın ölçülerine uygun bir hayatın adamı olmakla mümkündür. Severecek isteyerek, inanın güvencesiyle O'na teslim olmakla olur.

Söylemde ölçülü olmak: İnanç ve düşüncede mutedil olmak, söylemlerimizde ölçülü olmayı beraberinde getirir. İman adamı, söylem dünyasını kontrol altında tutan kimsedir. Zira o, ya hayır söylemeli ya hut susmalıdır. İmanın bir rükünü olan dil ile ikrâr, tevhîd doğrultusunda cümleleri söylemeyi de içerir. Buna göre dilimizle söylediğimiz tevhîd cümlesiyle çelişen yalan, gıybet, boş söz, sövgü gibi sözler bu ikrarı zedeler. Kur'ân söylem dünyamızı inşa eden pek çok âyetle doludur. *“Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabânız aleyhinde de olsa Allah için şahitlik eden kimseler olun.”*³ Evet, mü'min her halükârda hakîkatin tanığıdır.

Ahlakta ölçülü olmak: İnanç, düşünce ve sözlerinde mutedil olan kimsenin davranışları da mutedil olur. Sözgelimi sabır ahlâkî bir erdemdir, ancak zillete boyun eğmek, haksızlık karşısında suskun kalmak sabır değildir. Başa gelenler karşısında sızlanmak, feveran etmek de mü'mine yakışmaz. Tevâzu ahlâkî bir erdemdir, an-

cak zelil bir halde durmak da, kibirli olmak gibi İslâm'ın istemediği bir şeydir.

İbadette ölçülü olmak: Koylaylık dini olan İslâm, insandan kendini/nefsini öldürmesini istemez. Aksine o, nefsin ıslahını, arınmasını ve bu şekilde huzura ermesini ister. Bunun için ibadetlerde aşırılığın yasaklar. Yapılabilir ve yaşanılabilir hükümler koyar. “Koylaylaştırın zorlaştırmayın, müjdeleyin nefret ettirmeyin.” ilkesiyle yola çıkan İslâm, “Az da olsa devamlı olan ibadetleri” bizden ister. İbadetleri terk etmek de yanlıştır, ibadetlerde aşırı gitmek de.

Amelde ölçülü olmak: Kur’ân ilâhî hükümleri bize açıkladıktan sonra, “İşte bunlar Allah’ın sınırları/yasalarıdır, sakın onları aşmayın. Kim Allah’ın sınırlarını aşarsa zalimlerden olur.”⁴ uyarısını yapar. Peygamberimiz de şöyle buyurur: “Bütün işlerinizde ne geri kalınız, ne ileri gidiniz, orta yolu tutun ve dosdoğru olun. Şunu unutmayın ki, hiçbiriniz yaptığı ameller sayesinde cehennemden kurtulamaz. Evet, evet, ben de kurtulamam. Ancak Allah, lütuf ve keremiyle kuşatıp beni bağışlarsa, o başka.”⁵

Adaleti Ayakta Tutmak Mü’minlerin Temel Görevidir!

Her konuda adaletli olmayı bizden isteyen Kur’ân’ın bir âyetinde şöyle buyrulur:

*“Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutan, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi âdil davranmamaya itmesin. Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış)tır. Allah’a isyandan sakının. Allah yaptıklarınızı hakkıyla bilmektedir.”*⁶

Âyetten şu mesajları çıkarabiliriz:

Adaletli olmak, adaleti ayakta tutmak, Allah’ın mü’minlere fermanıdır.

Adalet, her hak sahibine hakkını vermek, her şeyi yerli yerine koymak, yerli yerince kullanmaktır.

Adaletin şahitleri olmak, adalet ölçülerine sarılmak ve onların hayata geçmesi için yapılması gereken her şeyi yapmaktır. İnsanlığın hayrına yararına seçilip çıkarılmış olan İslâm ümmeti, insanlığın şahitleridir. Onlar, hakîkatin tanıklarıdır. Her yere ve herkese hakîkatin mesajını ulaştırmakla görevlidirler.

İslâm ümmetinin fertleri, gidişata seyirci ve duyarsız kalmazlar, gündemi belirlemek ve gidişata yön vermek bu ümmetin asıl ve asil görevidir.

Doğru şahitlik ibadet, yalan şahitlik ise ihanet, cinâyet ve büyük günahdır.

Hiç kimsenin olmadığı yerde Yüce Allah vardır ve O, hiç kimsenin görmediğine tanıktır.

Allah’a iman eden mü’min, her ne pahasına olursa olsun gördüğü hakîkatin tanığı olmak zorundadır.

İman adamı şahitlikten kaçınmaz, hakîkati gizlemez, gördüklerini olduğu gibi anlatmaktan çekinmez. Ve o şahitliğini Allah için yapar.

Adaleti ayakta tutmada ölçü, hak ve adaletin kendisidir. Akrabalık ilişkileri, dünyalıklar, menfaat ve çıkar ilişkileri asla adaleti ayakta tutmaya engel olmamalıdır.

Adaletin hayata hâkim olması, herkesin hayrına ve yararınadır.

Adaletin olmadığı yerde zulüm vardır, haksızlık vardır, kargaşa ve karışıklık vardır. Zulüm ise, toplumu çürüten bir virüstür. Bunun için zulümle âbâd olunmaz, hiç kimsenin yaptığı zulüm yanına kalmaz.

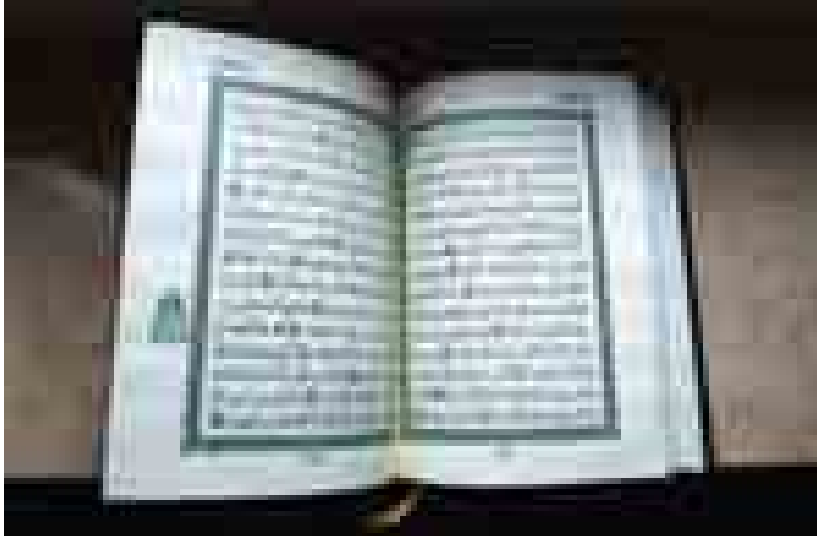
Müslüman, ailesi ve toplum içerisinde her zaman adaletin temsilcisidir. Hiçbir güç onu adaletten ayıramaz. Bir topluma olan aşırı sevgisi yahut aşırı kızgınlığı bile onu adalet yapmaktan alıkoyamaz.

İnsanda adalet duygusunun meleke haline gelebilmesi için, dinin çok önemli bir etkisi vardır. Allah’a ve ahirete iman, adaletli olmayı sağlayan en önemli etkidir. Allah’a ve ahirete imanı olmayan kimselerden her zaman adaletten sapmalar beklenemez.

Allah, Adaleti Emrediyor!

Allah, Yüce Kitabımız Kur'ân'ın şu tek bir âyetinde İslâm nizamının, İslâm toplumunun temellerini veciz bir biçimde sıralamıştır. İbni

mi bu âyetle belirlenir ve onlar bu âyetle geçen haftalarını test edip gelecek haftaya hazırlanırlar. Bu nedenle, önemli olan, bu âyeti sadece okuyup dinlemekle kalmayıp onu gereği gibi anlamamız ve davranışlarımıza ne kadar yansıdığına bakmamamız

Mes'ud'un tabiriyle bütün hayır ve şerrin içerisinde bulunduğu değerler bu bir tek âyetle özetlemiştir.

Sahâbîden Osman b. Ma'zun'un kalbine imamı kökleştiren bu âyette şöyle buyrulmuştur: *“Muhakkak ki Allah, adaleti, iyilik yapmayı ve yakınlarla bakmayı emreder; hayâsızlığı, fenâlığı ve taşkınlığı da yasaklar. İyice dinleyip tutasınız diye size öğüt verir.”*⁷

Büyük devlet adamı Ömer b. Abdülaziz'in emri ile her cuma hutbeden sonra okunan bu âyet bu kadar veciz, azametli ve celâlli bir âyet-i kerimedir. İslâm nizamının temeli onunla atılmıştır da onun için her hafta, herkese okunur. Müslümanların günde-

ve her cuma kendimizi bu âyetin belirlediği esaslara göre test etmemiz gerekir.

Âyet, *‘Allah emrediyor’* diye başlıyor. Emreden Allah, kullarını muhatap alarak, onlara değer vererek emrediyor. Kula düşen ise bu emirler karşısında, *‘Lebbeyk Allahümme/Buyur Allah'im buyur, emir ferman senin Allah'im, kul olarak emrine hazırım ben.’* deyip emredilenleri yerine getirmektir.

Âyet-i kerîmede Cenab-ı Hak üç şeyi yapmamızı emrederken, üç şeyden de sakındırıyor bizleri. O'nun bu âyetle emrettiği şeyler, adalet, ihsan ve yakınlarla bakmaktır. Yasakladığı şeyler ise hayâsızlık, fenâlık ve taşkınlıktır.

İşte İslâm toplumu bütün bunlarla kurulus. İnsanı hilafet makamına yükselten değerler bu saydıklarımızla gerçekleşir. O halde mübarek Cuma saatinde okunan bu âyette bizden istenen ve istenmeyen şeyler konusunda nefsimizi bir sorgulayalım. Bunlardan yapmamız gerekip de yapamadıklarımızı en kısa zamanda yapmaya; sakinmemiz gerekip de kaçınmadıklarımızdan da kurtulmaya gayret edelim. Unutmayalım ki, tarih boyunca Müslümanlar bu prensiplerle güçlü toplumlar, güçlü devletler ve unutulmaz medeniyetler kurmuşlardır. İnsanlık altın çağlarını bu esaslara yaşamıştır. Ve bugün insanlık bu esaslara, dünkünden daha fazla muhtaçtır.

*“Adaletli olun. Doğrusu Allah, adaletli olanları sever.”*⁸ O'nun sevgisini kazanıp O'nun dünya ve ahret mükâfatlarını hak edebilmek için, bütün engelleri aşarak adaleti ayakta tutanlar safına katılabilmek için gayret etmeliyiz. Nefis ve hevâya uymayı, kin ve düşmanlıkları bir tarafa bırakarak, kötü gidişata aldırmadan, kınayanın kınamasına bakmadan adaletin şahitleri olmak için çırpınmalıyız. Bu konuda birbirimizin yardımcı olmamız gerekir.

Dipnot

* Prof. Dr.

- 1 Cürcânî, *Kitabü't-Tarîfât*, s. 147.
- 2 Aclunî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 75.
- 3 4/Nisâ, 135.
- 4 2/Bakara, 229, 65/Talâk, 1.
- 5 Müslim, 63/Münafikûn, 76.
- 6 5/Maide, 8.
- 7 16/Nahl, 90.
- 8 49 Hucurat 9.